

3. Agricultural Outlook 2020-2029. Paris: FAO, OECD Publishing, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1787/1112c23b-en>.

4. The State of Agricultural Commodity Markets 2020. Agricultural markets and sustainable development: Global value chains, smallholder farmers and digital innovations. FAO. Rome, 2020. DOI: <https://doi.org/10.4060/cb0665en>.

5. Development of Public-Private Partnerships in The Agrarian Sector of Ukraine: Digitalization as a Priority / Reznik N. et al. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE). 2019. № 8(3). P. 275–281.

Abstract: The article considers key aspects of public-private partnership in the agricultural sector of Ukraine, in particular its strategic importance for the sustainable development of agriculture and ensuring food security. The advantages and potential opportunities of this mechanism are identified. The main factors that determine the effectiveness of public-private partnership in the agricultural sector are outlined, and directions for its improvement are also proposed.

Keywords: public-private partnership, agricultural sector, investments, food security, strategic management, infrastructure, competitiveness, agro-industrial complex, state policy.

УДК 159.9:338.439

DOI 10.31521/978-617-7149-94-0-171

ПСИХОЛОГІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Ткачик Д.С., здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Конопляник Д.О., асистент

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0005-1973-771X>

Анотація. У тезах досліджено психологічні аспекти відповідального споживання як чинника зміцнення продовольчої безпеки. Проаналізовано вплив споживчої поведінки на раціональний розподіл ресурсів та мінімізацію харчових втрат. Обґрунтовано необхідність формування свідомих поведінкових установок для підвищення стійкості національної економіки в кризових умовах.

Ключові слова: відповідальне споживання, продовольча безпека, психологія споживача, харчові відходи, сталий розвиток, поведінкові установки, психологічна стійкість.

З огляду на глобальну нестабільність, що загострюється збройними конфліктами, економічними кризами та зміною клімату, питання продовольчої безпеки виходить за межі суто аграрного чи економічного сектору. Традиційно продовольча безпека розглядається як здатність держави забезпечити фізичне та економічне постачання продовольства. Як зазначено в українському законодавстві, продовольча безпека – це захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності [1].

Однак нещодавній досвід, зокрема широкомасштабне вторгнення в Україну, показав, що вирішальними факторами, що впливають на стабільність є психологічний стан та поведінкові установки кінцевого споживача. На думку української науковиці Ю. Кравченко, серед основних загроз продовольчій безпеці держави особливу увагу потрібно приділити соціально-економічній вразливості громадян. Раптове зростання цін на основні категорії продуктів, зниження економічного благополуччя впливає на можливості населення задовольняти потреби у якісному, повноцінному харчуванні. Особливо це питання стосується вразливих соціальних груп: малозабезпечених громадян, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб. Інфляційні процеси поглиблюють невідповідності у споживанні: понад 60% доходу люди витрачають на продукти харчування [2, с. 140]. Такі чинники здійснюють великий психологічний тиск, викликають відчуття тривоги й апатії, оскільки для підтримки фізичного та психологічного здоров'я повноцінно харчуватися потрібно кожного дня. Психологія відповідального споживання стає соціальним ресурсом, який може або пом'якшити дефіцит продовольства, або штучно посилити його через деструктивні моделі поведінки.

Питання відповідального споживання тісно пов'язане з психологічними аспектами прийняття рішень. Як зазначають українські науковці, у кризові часи людський мозок схильний до панічних реакцій, які проявляються в таких явищах, як компульсивне накопичення та панічні покупки на продовольчих ринках. Психологічно цей процес відповідає спробам людей відновити контроль над своїм життям шляхом накопичення матеріальних ресурсів. Однак такий підхід створює штучний попит, призводить до зростання цін і зрештою призводить до нераціонального перерозподілу товарів, значна частина яких витрачається даремно [3, с. 93]. Таким чином, перехід від інстинктивного до відповідального споживання є не лише етичним питанням, а й питанням національної безпеки, що вимагає глибокого психологічного аналізу та зміни споживчих звичок суспільства.

З психологічної точки зору, відповідальне споживання означає свідомий вибір та розуміння впливу своїх дій на суспільство та довкілля. Це вимагає значного самоконтролю та сильних навичок критичного мислення, щоб розрізняти справжні потреби та емоційні імпульси. Як зазначає українська науковиця М. Гудзь, в у мовях невизначеності поведінка людини є особливо індивідуальною. Одні люди вміють впоратися з емоціями, критично оцінити ситуацію, прийняти виважені економічні рішення, інші – діють неусвідомлено, оскільки емоції переважають над когнітивною складовою людської поведінки, рішення приймаються підсвідомо, інтуїтивно [4]. Такі упередження призводять до марнотратного споживання, яке у великих масштабах призводить до значних втрат для сільського господарства та економіки в цілому. Зміцнення продовольчої безпеки безпосередньо залежить від того, чи розуміє кожен громадянин зв'язок між вмістом свого кошика та стабільністю країни в цілому.

Виховання емпатії та почуття соціальної відповідальності є особливо важливими психологічними рисами, що сприяють сталому розвитку. На думку вітчизняних науковців, під час повномасштабного вторгнення українське

суспільство продемонструвало сильну солідарність та єдність, що відображалось у відповідальній споживчій поведінці. Громадяни стали більш чутливими, а взаємодія продавців з споживачами набула ознак співпереживання. Це позитивно вплинуло на психологічний стан. Вибір товарів став більш раціональним (аналіз цін, розмірковування над важливістю придбання, читання відгуків тощо), знизилася імпульсивність покупок, розширилася оптимізація витрат. Психологічний підхід, який розглядав ощадливість як внесок у перемогу, став потужним стабілізатором ринку [5, с. 179]. Водночас ці дії мають бути стійкими не лише у відповідь на кризу, а й закріпитись у довгостроковій перспективі. Це означає зміну сприйняття їжі. Їжу слід розглядати не лише як товар, а як продукт складної та небезпечної праці виробників та фермерів, що є особливо актуально в умовах мінунання земель та атак на інфраструктуру.

Харчові відходи є ще однією психологічною перешкодою для продовольчої стійкості. За даними іноземних досліджень, найбільше харчових відходів накопичується у домогосподарствах (60%), далі йдуть підприємства громадського харчування (28%) та роздрібна торгівля (12%). Лише домашні господарства щодня утилізують понад один мільярд страв [7]. Велика кількість їжі утилізується саме на етапі домашнього споживання через відсутність оптимізації та імпульсивні покупки. Психологічне рішення цієї проблеми полягає в розвитку навичок довгострокового планування та здатності раціонально використовувати ресурси. Потрібно розвивати культуру споживання, де якість має перевагу над кількістю, а цінність ресурсів визнається на кожному етапі їх використання. Така діяльність дозволить значно зменшити тиск на ринок продовольства та покращити рівень життя населення, незважаючи на обмеженість ресурсів.

Важливо наголосити, що державна підтримка аграрного сектору, включаючи розмінування та фінансові стимули, має супроводжуватися активними кампаніями з підвищення обізнаності громадськості та психологічною освітою. Інформаційні кампанії не повинні обмежуватися лише доступністю продукції, а й повинні сприяти психологічному благополуччю споживачів. Відповідальний споживач уникає паніки, критично аналізує інформацію про дефіцит та діє відповідно до принципів відповідального споживання. Такий підхід допомагає підтримувати стабільні ланцюги постачання та забезпечувати продовольчу безпеку, особливо для найбільш вразливих груп населення.

Ще одним важливим аспектом є вплив інформації та цифрового середовища на психологію поведінки споживачів щодо продовольчої безпеки. В епоху цифрових технологій медіа та соціальні мережі суттєво формують норми споживання, а дезінформація може призвести до руйнівних коливань ринку. Психологічний опір заклинам до «продовольчого колапсу» вимагає розвитку медіаграмотності, що є фундаментальною передумовою відповідального споживання. На думку української науковиці Л. Капінус, використання маркетингових інструментів для просування екологічних та ощадливих тенденцій допомагає змістити громадську думку від споживацької культури до свідомої стратегії поміркованості. Ці інструменти покликані активно

інформувати, ефективно мотивувати та позитивно впливати на поведінку споживачів. Розвиток екосвідомості сприяє формуванню усвідомленого споживання, знижує кількість побутових відходів, що відіграють важливе значення для екологічної безпеки наступних поколінь [6, с. 65-66]. Це створює умови для розвитку колективного психологічного ставлення, яке підтримує національну продовольчу самозабезпеченість через щоденний усвідомлений вибір кожного користувача цифрових платформ.

Таким чином, психологія відповідального споживання формує основу стабільної системи продовольчої безпеки. Вона інтегрує когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти для раціонального збереження та використання національних ресурсів. Трансформація споживчої поведінки від панічних покупок до усвідомленого споживання – це тривалий процес, але саме цей процес забезпечує внутрішню стабільність держави. Усвідомлення ролі кожної людини в системі продовольчої безпеки дозволяє суспільству ефективно протидіяти зовнішнім загрозам та забезпечувати стабільне майбутнє для майбутніх поколінь. Тому психологічний фактор стає невід’ємною частиною стратегії національної безпеки та сприяє добробуту кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку : Закон України від 24.06.2004 р. №1877-IV ; станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
2. Кравченко Ю. Продовольча безпека України в умовах війни: виклики та стратегічні пріоритети. *Economics and Law*. 2025. №77(2). С. 137-146. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.02.137>.
3. Димань Т. М., Задорожна Р. П., Мазур Т. Г. Вплив війни на споживчу поведінку покупців продовольчого ринку в Україні. *Збірник наукових праць «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»*. 2024. №2. С. 85-99. URL: https://tvyppt.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/pererobka/dyman_2_2024.pdf.
4. Гудзь М. Поведінкова економіка в умовах війни: вплив емоцій на економічні рішення громадян. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-27>.
5. Булик О., Гаврилюк І. Вплив війни на купівельну поведінку споживачів. *Підприємництво та соціальні аспекти аграрної політики*. 2023. С. 175-180. URL: <https://surl.li/yucazz>.
6. Капінус Л. Маркетингові інструменти формування екологічної свідомості споживачів. *Проблеми управління підприємствами в сучасних умовах : матеріали XXI Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23-24 квіт. 2025 р.) / за ред. – Київ : НУХТ, 2025. С. 65-67. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/2e83cc21-f38a-48fc-b706-0361faadfe1f>.*
7. Food waste in focus as the world marks the International Day of Zero Waste. *United Nations Environment Programme*. 2026. URL: <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/food-waste-focus-world-marks-international-day-zero-waste>.

Abstract. This paper examines the psychological aspects of responsible consumption as a factor in strengthening food security. It analyses the impact of consumer behaviour on the rational allocation of resources and the minimisation of food waste. It demonstrates the need to foster conscious behavioural attitudes in order to enhance the resilience of the national economy in times of crisis.

Keywords: responsible consumption, food security, consumer psychology, food waste, sustainable development, behavioural attitudes, psychological resilience.